

بسم الله الرحمن الرحيم

وقت رمی جمرات

(ترجمه)

سوال:

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

حال شما خوب است؟ از الله سبحانه و تعالی خیر و عافیت را برای شما مسألت دارم؛ همان طوری که از او سبحانه و تعالی مسألت دارم که پیروزی را نصیب شما گردانیده و به دست شما خیر را جاری سازد! آمین! اگر خواست الله متعال باشد نیت دارم که در این سال حج را اداء کنم، در نزد من نسبت به رمی جمرات سوالی است، در آنجا بعضی هستند که برای بار اول قبل از نصف شب رمی جمره می کنند و در آنجا باقی می مانند و بعد از این که شب نصف شد بار دوم رمی جمره می کنند و من به این باور هستم که این عمل شان اشتباه است. بناءً به نظر من باید حاجی قبل از غروب آفتاب همان روز رمی جمره نماید؛ سپس به انتظار بماند تا بار دوم را رمی جمره کند و روز با غروب آفتاب تمام می شود. آیا این صورت درست است؟

الله متعال به عمر شما برکت دهد و گام های شما را برای حق ثابت قدم نگهدارد!

جواب:

وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته!

در ابتداء از الله سبحانه و تعالی می خواهم که راهت را برای رفتن به حج هموار ساخته و کارت را آسان و حج تان را مقبول گرداند و توسط همین حج ترا مورد مغفرت خود قرار دهد!

توصیه می کنم که قبل از شروع حج با توجه کامل، احکام حج را بخوانید. کتاب هایی که احکام حج را بیان نموده بسیار است و در این مورد درس ها، شروحات کامل از طرف بعض اهل علم در خصوص حج و احکام حج به شکل تصویری و توضیحی وجود دارد و هم چنان برای تان ممکن است که به متخصصین و علماء در جریان حج رجوع کنید و از آنچه برای تان مشکل است، سوال نمائید و علماء در آنجا زیاد هستند. جواب سوال تان قرار ذیل است :

1. رمی جمرات در یوم النحر (روز قربانی) یعنی دهم ذی الحجه اول روزهای عید و هم چنان در ایام تشریق سه گانه تشریق یعنی روز یازدهم، دوازدهم و سیزدهم ذی الحجه (روزهای دوم، سوم و چهارم) عید است. رمی در روز سیزدهم ذی الحجه، چهارم روزهای عید است که غیر معجل است؛ اما رمی معجل روز عید و دو روز بعد از آن یعنی روزهای یازدهم و دوازدهم ذی الحجه است.

2. اما در مورد شروع و ختم جمره و نظری را که من ترجیح می دهم قرار ذیل است :

الف) شروع رمی جمره: در یوم النحر تنها رمی جمره کبری است که به هفت سنگریزه صورت می‌گیرد و بیش‌تر از آن رمی نمی‌شود. بهتر اینست که این رمی جمره با تأسی از عمل کرد رسول الله صلی الله علیه وسلم در چاشت یوم النحر باشد. بخاری در صحیح خود از جابر رضی الله عنه روایت نموده که گفته است:

«رَمَى النَّبِيُّ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحَى وَرَمَى بَعْدَ ذَلِكَ بَعْدَ الزَّوَالِ»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه و سلم در چاشت یوم النحر رمی جمره نموده و بعد از آن (جمرات روزهای دیگر) را بعد از زوال انجام داده‌اند.

در روایت مسلم آمده است :

«رَمَى رَسُولُ اللَّهِ الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحَى وَأَمَّا بَعْدُ فَإِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم در چاشت یوم النحر رمی جمره نموده و (جمرات روزهای) بعد از آنرا بعد از زوال انجام داده‌اند.

و به دلیل روایتی که ترمذی در سنن خود از ابن عباس نموده :

«أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدِمَ ضَعْفَةَ أَهْلِهِ وَقَالَ لَا تَرْمُوا الْجَمْرَةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم ضعیفان خانواده/ش را پیش ارسال کردند و فرمودند، جمره نکنید؛ مگر بعد از طلوع آفتاب.

ابوعیسی گفته حدیث ابن عباس حدیث حسن صحیح است.

اما وقت شروع جمرات روزهای تشریق سه‌گانه را به دلائل ذیل بعد از زوال می‌دانم:

بخاری در صحیح خود از جابر رضی الله عنه روایت نموده که گفت است :

«رَمَى النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحَى وَرَمَى بَعْدَ ذَلِكَ بَعْدَ الزَّوَالِ»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم در چاشت یوم النحر رمی جمره نموده و (روزهای) بعد از آن را بعد از زوال جمره نمودند.

در روایت مسلم چنین آمده است :

«رَمَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْجَمْرَةَ يَوْمَ النَّحْرِ ضُحَى وَأَمَّا بَعْدُ فَإِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم جمره را در چاشت یوم النحر انجام داد؛ اما (جمرات روزهای) بعد از آن را بعد از زوال آفتاب انجام دادند.

ابوداود در سنن خود از عائشه رضی الله روایت نموده است که گفت:

«أَفَاضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ حِينَ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَنَى فَمَكَتَ بِهَا لَيْالِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ يَرْمِي الْجَمْرَةَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ كُلَّ جَمْرَةٍ بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ وَيَقِفُ عِنْدَ الْأُولَى وَالثَّانِيَةِ فَيَطِيلُ الْقِيَامَ وَيَتَضَرَّعُ وَيَرْمِي الثَّلَاثَةَ وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا»

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم وقتی نماز ظهر را اداء کردند در اخیر آن روز افاضه کردند؛ سپس به منی بازگشتند و در آنجا شب‌های روزهای تشریق را ماندند و جمره را بعد از زوال آفتاب می‌زدند که هر جمره هفت سنگ‌ریزه بود و با هر سنگ‌ریزه تکبیر می‌گفتند و در وقت اولی و دومی توقف می‌کردند و قیام شان را دراز نموده خشوع و تواضع می‌نمودند و سومی را رمی می‌کردند؛ اما در وقت آن توقف نمی‌کردند.

در "المغنی ابن قدامه" جلد 3 صفحه 399 فصل رمی یوم النفر قبل از زوال در ایام تشریق بعد از زوال آمده است: «فصل: در ایام تشریق رمی نشود؛ مگر بعد از زوال. اگر قبل از زوال رمی نمود باید آن را عود کند. در این مورد تصریح شده است، از ابن عمر روایت شده که همین نظر را مالک، ثوری، شافعی، اسحاق و اصحاب رأی نیز گفتند. هم‌چنان از حسن و عطاء روایت شده است با تفاوت این که اسحاق و اصحاب رأی یوم النفر را قبل از زوال رخصت کردند و نفر صورت نمی‌گیرد مگر بعد از زوال.

و دلیل ما اینست که رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد از زوال رمی جمره نموده، به دلیل این قول عائشه رضی الله عنها که رسول الله صلی الله علیه وسلم وقتی زوال شمس صورت می‌گرفت رمی جمره می‌نمودند و به دلیل قول جابر در مورد چگونگی حج رسول الله صلی الله علیه وسلم که رسول الله صلی الله علیه وسلم را دیدم که در چاشت یوم النحر رمی جمره می‌نمودند و بعد از یوم النحر (جمرات روزهای دیگر) را بعد از زوال شمس انجام دادند و رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: «خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ؛ مناسک خود را از من بگیرید» و ابن عمر گفته است: ما لحظه شماری می‌نمودیم تا وقتی که آفتاب زوال نمود، بعداً رمی جمره نمودیم و به این ترتیب بعد از زوال هر وقتی خواسته باشد رمی جمره جائز است؛ مگر مستحب اینست که رمی جمره در وقت زوال صورت گیرد؛ چنانچه ابن عمر و ابن عباس گفته است که رسول الله صلی الله علیه وسلم وقتی آفتاب زوال می‌نمود، جمرات را رمی می‌نمودند؛ به حدی که وقتی از رمی فارغ می‌شدند نماز ظهر را اداء می‌کردند.» ختم متن المغنی.

ب) اما نظری که در مورد آخر وقت رمی جمرات ترجیح می‌دهم، قرار ذیل است:

وقت رمی جمره عقبه از چاشت یوم النحر یعنی اول عید شروع شده و الی صبح روز دوم عید ادامه دارد؛ زیرا رسول الله صلی الله علیه وسلم رمی جمره را از طرف شب تأیید نمودند. بخاری در صحیح خود از ابن عباس رضی الله عنهما روایت نموده که گفته است: رسول الله صلی الله علیه وسلم از یوم النحر در "منی" سوال شدند ایشان می‌فرمودند: «لا حرج» هرچی نیست؛ سپس مردی از آن سوال نموده و گفت قبل از ذبح سرم را تراشیدم فرمودند: «ادْبِجْ وَلَا حَرَجَ؛ ذبح کن هیچ حرجی نیست.» سپس آن مرد گفت: بعد از شام رمی جمره نمودم ایشان فرمودند: «لَا حَرَجَ؛ هیچ حرجی نیست.» به این ترتیب طبرانی در معجم الکبیر از عطاء از ابن عباس تخریج نموده که رسول الله صلی الله علیه وسلم برای چوپان‌ها رخصت دادند تا در شب رمی جمره نمایند.» و واضح است که شب با دخول فجر ختم می‌شود.

اما در مورد آخر وقت رمی جمرات ایام تشریق باید گفت که آخر وقت صبح روزی است که در پی آن می‌آید. به دلیل روایتی که ذکر نمودیم که بخاری در صحیح خود از ابن عباس رضی الله عنهما روایت نموده که گفته است: رسول الله صلی الله علیه وسلم از یوم

النحر به منی سوال شدند، ایشان فرمودند: «لَا حَرَجَ» یعنی هیچ حرجی نیست، سپس مردی گفت من قبل از ذبح سرم را تراشیدم فرمودند: «ادْبَحْ وَلَا حَرَجَ» ذبح کن هیچ هرجی نیست، سپس آن مرد گفت من بعد از شام رمی جمره نمودم، فرمودند: «لَا حَرَجَ» هیچ هرجی نیست. واضح است که شب با داخل شدن فجر به پایان می‌رسد.

ج) از قاعده و حکم فوق روز سوم عید که معجل است مستثنی می‌باشد؛ زیرا آخر وقت رمی جمره در روز سوم قبل از غروب آفتاب است تا این که روز چهارم عید با غروب آفتاب داخل نشود، در حالی که حاجی در "منی" است؛ زیرا اگر روز چهارم داخل شود در حالی که حاجی در "منی" است، آن را ترک نکرده؛ پس بر آن لازم است که در "منی" تا روز چهارم باقی بماند. هم‌چنان روز چهارم عید نیز مستثنی شده است؛ مثلاً آخر وقت رمی جمره قبل از غروب آفتاب است؛ زیرا آن روز آخر ایام رمی جمرات است.

3. بنابر توضیحاتی که در فوق دادیم، صورت مسأله و یا سوال تان درست نیست؛ چنانچه شما در سوال خود گفتید: «نسبت به رمی جمرات باید گفت که در آنجا بعضی هستند بار اول را قبل از نصف شب رمی جمره می‌کنند و در آنجا باقی می‌مانند و بعد از نصف شب بار دوم رمی جمره می‌نمایند. به نظرم مسأله به این شکل غلط است. به این دلیل به نظرم باید حاجی قبل از غائب شدن آفتاب همان روز رمی جمره کند؛ سپس به انتظار بماند تا بعد از غائب شدن آفتاب بار دوم با تمام شدن روز رمی جمره نماید. آیا این صورت صحیح است؟» و واضح است که منظور شما رمی ایام تشریق است:

الف) صورت مسأله اولی در نزد شما اینست که قبل از نصف شب یازدهم ذی الحجه از ایام تشریق باید رمی جمره کند و این رمی صحیح است؛ اما رمی بعد از نصف شب یازدهم ذی الحجه از بابت روز دوازدهم ذی الحجه نادرست است؛ زیرا قبل از زوال روز دوازدهم ذی الحجه است و سائر ایام تشریق مثل اینست.

ب) صورت مسأله دوم از نظر شما اینست که قبل از غروب آفتاب روز یازدهم ذی الحجه از روز اول ایام تشریق رمی جمره کند که این حالت درست است؛ اما رمی آن بعد از غروب روز یازدهم ذی الحجه از بابت روز دوازدهم ذی الحجه ناجائز است؛ زیرا آن روز قبل از زوال آفتاب روز دوازدهم ذی الحجه است و سائر ایام تشریق هم به همین شکل است.

بناءً آخر وقت رمی جمره یوم النحر و ایام تشریق همان قسمی است که در بند(2-ب) در فوق بیان نمودیم. امیدوارم که حالا مسأله واضح شده باشد.

برادران عطاء بن خلیل أبو الرشته

2 ذی الحجة 1445 هـ.ق.

8 جون 2024 م.